

Meskó Lajos

Ósmagyar keresztneveket keresztény szellemben

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Ósmagyar keresztneveket keresztény szellemben

Írta:
Meskó Lajos
piarista

Impresszum

Meskó Lajos
Ósmagyar keresztneveket keresztény szellemben

A magyar piarista rendfőnök
43/1936. sz. engedélyével.
Nihil Obstat.
Dr. Michaël Török censorum praeses.

Nr. 123/1936. Imprimatur
Strigonii, die 11. Januarii 1936.
Dr. Julius Machovich
vicarius generalis.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv második, bővített kiadásának elektronikus változata. A könyv 1936-ban jelent meg a Nemzet Szava hetilap kiadásában. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

Az elektronikus változat tartalmazza a szerző javításait, amelyeket ehhez a kiadáshoz készített 2005-ben.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	4
Az ósmagyar nevek.....	8
Befejezés	17

Bevezetés

Újra meg újra rádöbbenhetünk arra a keserű igazságra, hogy egész életünkben nincs semmi magyar vonás. Nemzeti viseletünket elvesztegettük az angol, francia kedvéért, házi életünk legalább is városainkban tisztára német, beszédünk lassankint valami keveréke lesz a régi magyarnak s a nemzetközi zsargonnak, dalaink, szokásaink, ízlésünk mind idegen behozatal. S legszomorúbb, ha valahol mégis némi foltja megmaradt igazi magyarságunknak: egy népi viselet, egy régi szokás, dal, azt olyan vásári érdeklődéssel vesszük körül, annyira távolálló exotikumká bámuljuk, ferdítjük, mintha közép-afrikai fétis-szobrokra leltünk volna s nem mindennapi életünk szükséges elemeire. Olykor Ady Endre „Ond vezér unokájának” sorai jutnak eszünkbe: „Tőle jövök és idegen az én őszám, fájtám, királyom.”

Ebben a nagy tarka Európában kívül-körül minden népnek vannak sajátosságok magatulajdonai nemzeti keresztnevei, csak a mi ajkunkról némult le az ősi magyar név. A francia Honoré-k, Claude-ok, Louis-ok, Armandok, az angol Arthurok, Edwardok, Alfrédok, a német Heinrichek, Dietrichek, az olasz Cesarék, Achillék, a szláv Bohuslavok, Dragomirok, Svetožarok sorába nem tudjuk odaállítani nemzeti neveinket. Jó, ne legyünk igazságtalanok, hiszen ahogy jelleges francia névvé lett a germán gyökerű Louis, ahogy jó magyar szó a szláv eredetű asztal, ablak: úgy magyar névvé vált a Péter, a Gábor, a Tamás is (már ahol az Adolfok, Ottmárok ki nem szorítják); azonban ezek *mellett* és nem helyett hiába keressük ősi neveink sorát, legföljebb mutatóba látunk néhányat.

Mi ennek az oka? Ne gondoljuk, hogy a katolikus Egyháznak tilalma s azon óhaja, hogy szentek nevét viselje a megkeresztelt. Ez nem volt, s mint látni fogjuk, nem lesz akadály a jövőben sem. Ha a kereszténység irtotta volna ki őket, hogyan érthetni, hogy Szent László korával végleg eltűnő a pogányok, ezek a nevek még évszázadokig virágnak? Hogy a szenteket termelő Árpád-kor vallásos tüze nem árt nekik, fonnyadásuk szinte a XV. századig (1400) késik? Hogy ósmagyar neveink püspöki székek magasságáig emelkedhetek? Mohinál két érsek hal hősi halált, egyike ósmagyar nevű: *Ugron* Csák nemből, Kalocsa érseke; *Bulcsu* csanádi püspök, *Vérbulcsu* nemzetségből szintén a tatárok ellen tűnik ki. A győri *Ugron* püspök (1188–1203) és a pécsi *Kalán* (1183–1218, Attila életrajzírója s a pécsi bazilika átépítője), az egri *Koppán* (1198–1216), a kalocsai *Búzád* érsek (1255–56, a bán fia) és *Csanád* prímás (+1349), – hogy a többit mellőzzük, – aligha irtották az ősök névhagyatékát. Mikor a szentek nevére vonatkozó szabályt szorgalmazza az Egyház, hírük-hamvuk sincs már ősi neveinknek.

Eltüntette őket részben egy természetes ok: a vezetéknevek keletkezése (1400 után), ui. sok ősi név vezetéknevvé válva maradt fenn máig. De eltüntette a keleti vérhullám is, amely Mohinál önti el egész magyar műveltségünket, romba dönti dómjainkat (az akkor épülő egri, napjaink ásatásai szerint, fölülmúlta volna a kölni székesegyház méreteit) s megfogyasztja a magyarság legősibb rétegét. Az ereje-hagyta nemzet a nyugati műveltség és népek beözönlésével fönntartja életét, de lassan rákölti múltja hagyományait. Az Anjou- és Zsigmond-kor divatra kaptja a külföldi szokást és végleg elenyészteti ősi neveinket. Nincs egyetlen nép Európában, amelynek a közös keresztény névkinccs mellett ne lennének saját, részben megkeresztelt, de sokszor pogány személynevei is. Azaz egy van, a magyar. Neki alig 4–5 ósmagyar nevét (Gyula, Árpád stb.) leszámítva nincsen emléke egy régibb életéből.

* * *

„De könnyű a germán és latin népeknek – mondják. – Az ő nemzeti neveiket szentek százai emelték oltárra keresztnevvé: Anzelm. Willibrord, Winfried, Bonaventura, Francesco

stb. Nekünk meg hol nemzeti szentünk? István, Imre, Gellért (mert ő is az, még pedig vér révén), László, Erzsébet, Margit s vége is.” (Szomorú, hogy így van, de nem különben szomorú, hogy még kevesünket sem tartjuk számon. Alább látjuk majd, hány megdicsőült vérünkről tudomást sem vesz a közönség.) „Az ország többségét kitevő katolikusság közt tehát az ősmagyar neveknek nincs keletjük; nem szentek nevei, nem tűzik a szent hősiesség példáit a megkeresztelt elé.”

Ezt a nehézséget könnyű megoldani.

Keressünk az ősmagyar neveknek keresztény védőszenteket, vagyis *egy-egy ősi (eddig pogány) nevet helyezzük egy-egy szent vagy boldog pártfogásába*, úgy amint ezt az *Egyházi Lapok* 1934. februári száma kifejti (Papok közlönye, szerk. Czapik Gyula, Bp., V., Honvéd u. 10.)

Nem új, most kitalált eljárás ez. A katolikus népeknek (lengyel, cseh, tót, horvát) szintén kevés a nemzeti szentjük s keresztneveik nagy részét mégis ősi szláv Szvetozárok, Jaroslávok, Bohusok stb. teszik. Ők ui. egvszerűen lefordíták a keresztény neveket, illetve helyesebben kikeresék ősi neveik közül azokat, amelyeknek jelentése a keresztény névvel egyezett. Így lett Miroszlav annyi, mint Friedrich (szláv mir = béke, németül Friede), Dragutin = Károly (mert drag = latin carus, kedves), Bozsidar = Teodor (mindkettő jelentése: Istenadta)

Másik eljárásuk a *hasonló hangzáson* alapszik. A latin eredetű *Emil* nevet azonosíták nemzeti *Milán* nevükkel, úgyhogy Milánnak védőszentje Szent Emilius.

Azt se higgyük, hogy a horvátok, csehek maguk találták ki e névazonosító módokat. Megvannak ezek, mióta népek más népektől nevet, szót, eltanultak.

I. Az Úr Simon Jónásfiát Kéfásnak, vagyis köszálnak nevezi el, mi azonban az apostolfejedelmet görög-latinra *lefordított* nevén ismerjük: Petrusnak, Péternek. Mi különös van hát abban, ha a latinoktól meg átvéve a horvátok, Kamenko-ra váltják a Péter nevet (kamen köszikla), vagy ha a magyarok ősi *Keve* (annyi mint kő) nevük pártfogójának Pétert tisztelnék? Középkori keresztneveink közt gyakori a Húsvét, Farkas, Kakas név; ezek a latin Paschalis, Lupus, Gallus egyszerű lefordításai. Nemcsak a szláv és magyar, a német is megtette ezt, Theophilus görögül „istenszeretőt” jelent, a német szótárak egynek veszik a Gottlieb névvel, amint a Gottlob is Theodosius stb.

II. A keresztnevek „lefordítása”, azaz jelentésszerű azonosítása ősi eljárás. De nem kevésbé régi és igazolható az, amit az Emil-Milán példában láttunk, hogy különböző nyelvek *hasonló hangzású* neveit egynek veszik. Szintén a nyelv természetében rejlő okok alapján teszik ezt. Aki pl. nem tud németül s egy magyarhoz hasonló német szót hall, azt az ismerős magyar szóhoz kapcsolja, vele veszi egynek; így lett a német *meile*-ből mélyföld és mértföld, *bernstein*-ből borostyánkő stb. (A Petrus us végét is azért hagyták el a Péterben, mert a magyar becéző us-t érezték benne.)

Így volt a nevekben is. Pl. a Bánffy családban már a középkor folyamán hagyományos a Dénes-Dionysius név, a család őse ui. Tonuzaba s az utódok ezt a pogány nevet a keresztény Dionysius-Déneshez kapcsolták. Így azonosíták a török eredetű *Ákos* nevet Achatius-sal, az ősi *Gyulát* Julius-sal. (A humanisták Gyulaférvárat is Alba Juliára deákositják.) A nyelvújítás csak folytatta a hagyományokat, mikor Eugenius (ejtsd magyarországi latinsággal Eugeniussnak) megfelelőjének a Jenő törzsnevet tette meg s a Dugonics leleménye *Etelkát* Sz. Adelheid névvel azonosítá.

A nyelvújítás kezdte nevek hamar népszerűsödnek. Tolnai Vilmos kutatásai megállapították, hogy az első Etelkára a Dugonics regényét követő évben (1789) keresztelték Almási Ignác leányát; az első Árpád az Árpád-koriak óta) a nagy történész Horvát István fia, Szendrey Júlia második ura volt, az első Zoltán meg Petőfi Sándor fia (Napkelet I. 399. Amint mindebből kitetszik, a nyelvészet számon tartja a keresztnevek terjedését, első viselőit. Hogy a jövő nyelvészeket megkíméljük a fáradságos nyomozástól, kérjük a közönséget, az

először használt nevek fölvételét – a keresztelés helyét, idejét, a keresztelő és keresztelt nevét – írja meg akár a szerzőnek, akár e kérdés szakértőjének, Tolnai Vilmos pécsi egyetemi tanárnak.)

Ilyen névmegfelelésekkel találták meg a magyar tanítórendek is a kereszténységnek és magyarságnak nevekbeli egyezségét. Újabban, mint Schwartz Elemér ciszterci egyetemi tanár írja (*Magyar Nyelv* c. folyóirat 26. évf. 183–5.) szerzetesnévül a bencések és ciszterciek az Aladár, Árpád stb. nevet veszik föl olyképp, hogy a bencéseknél Aladár Alfredus, Árpád Arpotes, Csaba Sabbas, Elemér Ladimirus, viszont a cisztercieknél Aladár Wladimirus, Elemér Eleutherius. Ő is nyomatékozza, hogy szükség lenne a megfeleléseket rendezni, egységesen.

* * *

Mindezek gyakorlati megvalósítás módját mutassa néhány példa.

Ajtony a török *altun* = arany szóból származó nevünk. (Bizonyítja Melich MNY: 9. évf. 352–6): azért vegyük az Aurélius (aurum = arany) megfelelőjének; nem azt értve ezen, hogy *Ajtony* = Aurél, hanem hogy Sz. Aurélius két névnek védőszentje: egyfelől az Aurélnak, másfelől az ósmagyar *Ajtony* névnek is. Keresztlevélbe így iktathatni: „*Ajtony* (Aurél).”

Szépés és a női *Szēpe* (lásd Melich MNY 25. évf. 39.: a „szép” szóból eredő ósmagyar név) jelentésben is, alakban is mása neki Sz. Speciózus római szerzetes neve (márc. 15.; *speciosus* = szép.)

Szovárd v. *Zovárd* egy ósmagyar vezér neve, viszont hangzás alapján kapja védőszentül Xavéri Sz. Ferencet (dec. 3.)

Az alább felsorolandó névsor tehát ez elvek alapján készült. Különös gonddal azonban arra, hogy ahol lehetett, magyar szentet, boldogot válasszunk ősi neveink pártfogójául. Ha látjuk, hogy más nemzeteknél a szentek *vezetéknévre* is keresztelnek (Xavér, Gonzaga, Vianney stb.): mért ne lehetne ősi Csák nevünk védőszentje Boldog Csák nembeli Mór domonkosrendi, vagy a Bátor névé Boldog Báthory László pálos? Ha látjuk a csehknél, hogy Szent Adalbert püspököt korábbi cseh nevén tisztelik (Vojtiech): nem lehetne-e Szent István királyunk az István név mellett a *Vajk* névnek is pártfogója? Az olasz Annunziata Gyümölesoltó Boldogasszonyról (annuntiatio) kapta nevét, a mexikói női Guadalupe név meg éppen híres nemzeti kegyhelyükről, s védőszentje a guadalupei Szűz. Mért ne lehetne hát ősi férfinévünknek a *Gyűd*-nek védőszentje a gyűdi Szűz Mária, egy másiknak, a *Sallód*-nak, *Sarlód*-nak meg Sarlós Boldogasszony (júl. 2.)? S vallanak egyszersmind férfinéveink is az Istenanya oltalmát.

Az alanti jegyzékben még több magyar szentet, boldogot találunk, előbb azonban néhány gyakorlati megjegyzést!

1. – Világért se higgyük, hogy már most Szent Speciózus magyar neve Szepes, hogy az Aurélt eztán Ajtonynak fordítjuk, hogy a Petrus név magyarul ezentúl Kevének hangzik. Nem! Sz. Petrus neve Péternek magyarosult meg, ez a fordítása és nem Keve. Keve Pétertől független, külön név, amelynek a jelen kis írás Sz. Petrusban (szerémi vértanú) keresett védőszentet. Keve ósmagyar, Péter teljesen megmagyarosult jövevény, – egymáshoz annyi a közük, hogy közös lesz a védőszentjük. De hisz' eddig is Sz. Andreas apostol nem vette-e pártfogásába egyarányos szeretettel az Andrásokat is, az Endréket is? Mária, Immakuláta, Annunciáta, Dolores nem egyképpen a Boldogságot tekintik-e pártfogóul? Ezek a megkeresztelendő szegény pogány magyarok nem tola kvók, senki helyét nem akarják bitorolni, de függetlenségüket sem hagyják: nem magyar fordításai ők egy idegen névnek, hanem ósmagyarok, akik azonban az égiek oltalmára szorulnak. Tehát végelemzésben más szentet is pártfogóul választhatnánk egy-egy ósmagyar névhez, de ha a hasonló hangzást,

vagy jelentést keressük a védszent nevében, akkor – mint láttuk – leginkább a hagyomány és az észszerű megfontolások útját járjuk.

2. – Tudnunk kell, hogy a magyar nem tett különbséget férfi s női név közt, de okleveleinkben alig is maradt föl női név. Azért egypárat női névül újítsunk föl s amint eleddig tettük, képezhetünk a férfiból nőnevet (pl. György mellé Györgyike: ilyenekre hivatkozva ajánlta a Szent Imre jubileumkor Melich János nyelvész egyetemi tanárunk az Imre név női másául az Imrőkét, l. MNy 26. évf. 306.; 1930.) Hetény női alakja lenne Heténke, Szovárdé Szovárka (a -d kicsinyítő képzőt -ka-ra cserélve), Budáé Budácska, Kevée Kevike stb. A jegyzékbe néhány ilyet zárójelben fölvtünk.

3. – Csak ezek a zárójelbeli nevek a szerző művei, Gyöngyvér Arany Jánosé, a többi név egytől-egyig árpádkori oklevelek lapjain őrződött meg. Viselték honfoglaló ősök, mint Lél, Kölpény, Ögyek, Örös, Bulcsú, Üllő, Kadocsa, – honépítő magyarok, mint Csanád vezér, Ernye és Búzád bán, Ugron érsek, Katapán püspök. Némelyéről nyelvészeti-történeti kutatás kideríté, hogy az ősi hún kapcsolatot valóvoltának bizonyítékai, mint az Ernye és Üllő név (Irnik, Ellek). Árpádházi királyok, vezérek és hercegek emléke ébred e nevekkel: Takson-, Décsée és Abáé. Hatalmas nemzetségeink szólalnak meg a *Csák* genus, Szabolcs vezér sarja és az Örkény-ivadéka *Tomaj* nem; a *Hont-Pázmány*, melynek fia Szalók, Bökény, Zovárd úr (a mai Zovárdffyak őse). Megjelenik a *Tököl* nemzetség Ötemér-Itemérje, a *Miskóc* genus Bors ispánja, Csabája, az *Örsúr* nemzetség Buzádja, a *Zách*-ok Torda, Tardos és Barakonyja. A Bodony név a Zovárd, Aba és Tököl nemből maradt föl; a Kölcsé a Szenté-Mágocs, Aba és Gug nemből s i. t. Hangzottak e nevek a királyi udvarban, az Esterházyak (Makód, Becse, Both) és a tihanyvidéki szántóvetők ősei közt, akiknek pl. az 1211-i oklevélben ezrekre menő nevét olvassuk.

A nevek mellé tett utalás egyébiránt jelzi, hol nézhetni utánuk.

Az ősmagyar nevek

Jeleink

EtSz	jelenti tehát a Magyar Etimológiai Szótárt (Szerk. Gombócz Z. és Melich J.)
G	Gombócz Z.: Árpádkori török személyneveink MNy 10. és 11. évf.
HazO	Hazai Okmánytár
MNy	Magyar Nyelv folyóirat évfolyamai
NGy	Németh Gyula: A honfoglaló magyarság kialakulása c. könyve
P	Pais Dezső: Régi személyneveink jelentéstana MNy 17. és 18. évf.
PAn	Pais Dezső: Magyar Anonymus
PRT	Erdélyi L.: A Pannonhalmi Rend Története
VR	Váradi Regestrom, tatárjárás előtti ítélezési jegyzőkönyv
W	Wenzel: Árpádkori Okmánytár
tr	= törökül
n	= női név
óm	ósmagyar
szl	szláv

A szentekre vonatkozólag:

A pannoniai és magyar szenteket Zalka: Szentek életében és a Katolikus Lexikonban (KatL; Sch = Schütz: Sz. É.; UjMSion = Új Magyar Sion egyházirodalmi folyóirat), a többi a Martyrologium Romanumban is megtalálható.

Az ősmagyar nevek

– A –

ABA	tr apa G, EtSz – Paternus (nov. 12.)
ABÁD	ua. – Paternus (nov. 12.)
ABONY	ua. – Paterniánus (júl. 12.)
ACSÁD	EtSz – Akát szerémi vértanú (jan. 2.) l. Zalka
ADOMÁS	P, G – Deusdedit (=Istenadta; aug. 10., nov. 8.)
AJÁNDOK	P – Donátus szerémi vértanú (ápr. 9.; „ajándékozott”)
AJTONY (n Ajtonka)	tr arany EtSz, G – Aurélius (aurum = arany; júl. 27.)
ÁKOS	tr fehér sólyom – Achácus pannon vértanú (jan. 2.)
ALAP	tr hős EtSz – Alipius (aug. 15.)
ALPÁR	tr hősférfi EtSz – Alexandrus pannon vért. katona (=„férfivédő”; márc. 27.)
AMBOD	VR 323 – Boldog Umberto magyar dömés (Sch. I. 107.; Emléke dec. 23.; UjMSion 1885:827)
APOR (n Aporka)	W 12:569 – Aprószentek (dec. 28.)
n ARACSA	óm ara, EtSz – Desponsatio, Boldogasszony Eljegyzése (jan. 23.)
ARAD	EtSz – Bold. Assz. Eljegyzése (jan. 23.)
ATA	óm atya, EtSz – Ottokár (júl. 2.)
ATÁD	EtSz – Athenodorus (nov. 11.)
ATÁNY (n Atánka)	EtSz – Antigonus szerémi vértanú (febr. 23.)

– B –

BÁCS	tr úr (-cs kicsinyítővel) G, – Boldog Dominici János raguzai érsek, dömés (KatL; jún. 10.; dominus = úr)
n BAJCSA	tr úr G – Bazilla pannoniai szent (aug. 29.)
BAKONY	MNy 23:565 – Pachomius (máj. 9.)
BALLOS	EtSz – Pollio cibalei vértanú (ápr. 28.)
BÁND	óm bán, EtSz – Panténus (júl. 7.) vagy Boldog Bánfi Lukács érsek (Zalka)
BÁNK	EtSz – Szkalkai Szent Benedek remete (máj. 1.)
BARAKONY	MNy 25:307 – Berchmans Szent János (aug. 13.)
BARÓT (n Barótka)	MNy 24:580 – Pirrotti Szent Pompilius (júl. 16.; 1934-ben szentté avatott piarista)
BARS	P – Barthusius szerémi vértanú (júl. 28., UjMSion 1879:779)
BÁTOR (n Bátorka)	EtSz. – Boldog Báthory László pálos (febr. 27.)
BECSE	W 6:372, 11:38 – Honorius (ápr. 24., szept. 30; honor = becsület)
BECSEND	W 7:228 – Honorátus (jan. 16., febr. 8.)
BÉKÉS (n Békéske)	PRT 1:290. – Pacifikus (szept. 24.)
BÉLD	EtSz – Béda (máj. 27.) vagy Boldog Temesvári Pelbárt (máj. 27.; UjMSion 1879:931)
BÉNYE (n Bényecske)	P – Benignus (jún. 28., ápr. 3.)
BERÉNY (n Berénke)	tr adakozó, W 2:261 – Brunó (oct. 6., 15.)
BEZEG	Etsz – Besszárion (jún. 17.)
n BÍBORKA	P – Rufina pannon vértanú (ápr. 6. rufus = piros)
BIZONYD	P – Fidencius (szept. 27. fidens = bízó)
BODONY (n Bodonka)	W 9:364 – Bononius (aug. 30.)
BODOR (n Bodorka)	EtSz – Krispus (okt. 4.; crispus=göndör)
BODROG	MNy 10:197: a Bodorból – Krispinus (nov. 19.)
BOGÁRD (n Bogárka)	P – Burchard bencés püspök (okt. 14.)
BOJTA	EtSz – Bonaventura (júl. 14.)
BORSA, BORSOD	P EtSz – Piperion vt. (márc. 11.; piper=bors)
BOTOND	P – Stock Szent Simon (máj. 16.)
BÓD	P, EtSz – Abundius vértanú (dec. 10.; ápr. 14.), vagy Bód püspök Sz. Gellért vértanútársa (szept. 24.; UjMSion 1882:587)
BŐSS	P, EtSz – ua.
BÖKÉNY	VR 145, 383 – Becket Sz. Tamás (dec. 29.)
BÖLCS	EtSz – Prudencius (ápr. 28.; prudens=bölcs)
BUDA (n Budácska)	MNy 22:5. – Pudens (máj. 19.)
BULCSÚ	EtSz bocsátó – Szolutor (nov. 13, 20.; solutor=bocsátó, oldó)
BUZÁD (n Buzádka)	EtSz – Boldog Bánfi Buzád vértanú dömés (+1242, emléke dec. 8.; L. UjMSion 1885:820)

– C –

CEGE	szög EtSz – Akucius (szept. 19.; acus=tű)
CEGŐ (n Cögöke)	EtSz – ua.

– CS –

CSABA	Szabbás (dec. 5.)
CSÁK	EtSz – Boldog Csák Mór (márc. 20.)
CSAMA	P – Szamonas (nov. 15.)
CSANÁD (n Csanádka)	EtSz – Szenátor (máj. 28.), vagy Boldog Csanádi Albert pálos (Euchar. Értes. 1934.)
n CSANTA	P – Chantal Szent Franciska (aug. 21.)
CSÁNY	EtSz – Szancius (jún. 5.)
CSÁT	EtSz – Szatur szerémi vértanú (ápr. 6.)
CSATÓ, CSATÁD (n Csatóka)	EtSz – Sostratus szerémi vértanú (júl. 8.)
CSEBE	VR 113 – Boldog Sebestyén első esztergomi érsek (Zalka, KatL. III. 484.; Emléke dec. 3.; I. UjMSion 1885:830)
CSEGE, CSEGŐ (n Csegöke)	EtSz – Szekundinus pannon vértanú (júl. 15.)
CSEKEND	W 2:102 – Szekundus szerémi vértanú (ápr. 6.)
CSEKEZ	VR 59, W 9:487 – Stachisz püspök (okt. 31.)
CSELE	EtSz – Celzus vértanú (júl. 28.)
CSELLŐ	EtSz – Cecilius (jún. 3.)
CSENGER (n Csengerke)	EtSz – Engelbert (nov. 7.)
CSOBÁD	EtSz – Szabbás (dec. 5.)
CSOBÁN	pásztor; EtSz – Isteni Pásztor Anyja (szept. 3.)
n CSOBÁNKA	EtSz – ua.
CSOMON	MNy 23:571 – Sirmion szerémi vértanú (ápr. 9.)
CSONGOR	tr sólyomféle, EtSz – Sztratonikus pannon vértanú (jan. 13.)

– D –

DÉCSE, GYÉCSE	EtSz tr főúr, előkelő – Cézárius (aug. 27.) (Tulajdonképpen a „Géza” név a Gyécsének helytelen olvasása „Geysa” írásból)
n DÉVA, GYÉVA	EtSz, MNy 24:161 – ua.
DEVECSER	W 7:159, 4:203 – Demeter szerémi vértanú (ápr. 9.)
DOBOKA	domb szóból EtSz – Montánus pannon vértanú (márc. 26.; „hegyi”)
DOBSA, DABAS (n Dabaska)	EtSz – ua.

– E –

ECSEG	EtSz, öccs szóból – Adelphus (aug. 29.; = testvér)
ECSER (n Ecsërke)	EtSz ua. – Boldog Asztrik első kalocsai érsek (Zalka, Rosty, KatL. III. 484.; Emléke nov. 12.; I. UjMSion 1884:767)
ELŐD (n Elődke)	P – Szent István első vértanú (dec. 26.)
n EMESE	óm anyácska, EtSz – Emerenciána (jan. 23.)
n EMŐKE	EtSz – Immakuláta (dec. 8.)
n ENÉH	óm ünő, EtSz – Ennátha (nov. 13.)
ENYED, ENYESD (n Enyeske)	EtSz – Anastázus szerémi vértanú (jan. 6., 8.)
n EPERJES	EtSz – Eperenc szerémi vértanú (júl. 8.)
ÉRD (n Érdike)	P – Artax szerémi vértanú (jan. 2.)
ERDŐD (n Erdődke)	P – Szilvánus (febr. 20.; „erdei”)

ERK, ERKED	EtSz – Eraklius szerémi vértanú (júl. 8.)
ERNYE	EtSz – Ireneus szerémi püspök (márc. 25.)
ERŐD	P – Valérius, jan. 28., 29. (valere=erősnek lenni)
n ERŐKE	P – Valéria (ápr. 28.)
ESZÉNY	EtSz – Heszisszó szerémi vértanú (jan. 2.)
ETE, ETÉD	P – Ethelweld (aug. 1.)
ETES (n Eteske)	P – Eutiches (ápr. 15.)
ETECSÉNY	MNy 31:246 – Anicét (ápr. 17.)
– F –	
n FEJÉRCSE	P – Tisztaságos Bold. Asszony: Puritas B. M. V. (okt. 16.)
FELED (n Feledke)	EtSz – Filotheus (nov. 5.), vagy Fileas (nov. 26., philos=barát, fél)
FIACSA, FIAD	P – Aprószentek (dec. 28.)
FINTA	óm fitos, P – Fintánus (febr. 17.)
– G –	
n GALAMBOD	P – Kolumba (szept. 17.)
n GILVÁD	P – Godoléva (jul. 6. Sch)
– GY –	
GYALÁN (n Gyalánka)	Geján szerep vértanú Dáciában (Erdély, ápr. 10.; UjMSion 1879:676)
GYÉCSE, n GYÉVA	l. Décse, Déva
n GYÖNGY	P – Gyemma (máj. 13.; Zalka)
n GYÖNGYVÉR	(Aranytól) – Gyenovéva (jan. 3.)
n GYÖNYÖRŐ	P – Gyeneróza (júl. 17.)
GYÖRE	MNy 23, PRT 8:269 – Csepellényi György vértanu pálos 1674-ben
GYÜD (n Gyüdike)	MNy 23 – gyüdi Mária
– H –	
HAMARD	P Celerinus (febr. 3.; celer=gyors)
HARKÁNY és HARKA	P, ósmagyar alvezéri tisztség – Prezidius (szept. 6.; = „főnök”)
n HAVAD	P – Havas Boldogasszony (aug. 5.)
n HETE férfi HETÉNY (n Heténke)	P – Boldogasszony Hétfájdalma (szept. 15.)
HÍVED	P – Fidélis (ápr. 24.; fidelis=hű)
HOBA, HOBAJ	P – Hubertus (nov. 3.)
HÓDOS	P – Kastórius pannon vértanú (nov. 8.; castor=hód)
HÖSED (n Hösiké)	P – Nikostrátus szerémi vértanú (nov. 8.; „győztes-csatás”)
HÚSVÉT (n Húsvétka)	PRT 317 – Paszkális (máj. 17.)
– I –	
INÁNCS	tr hívó, G – Innocentius szerémi vértanú (júl. 4.)

– J –

JUTAS (n Jutaska) tr ínyes, NGy – Jukundus pannon vértanú (jan. 8.; „kellemes”)

– K –

KÁDÁR W 7:383, 9:61 – Kastórius szerémi vértanú (nov. 8.)
 KADOCSA PAn – Gaudencius arbei püspök (jún. 1.)
 KÁL, KÁLD MNy 25:121 – Klaudius pannon vértanú (nov. 8.)
 KÁLOZ, KÁLOZD tr törzsnév, P – Kalazanti Szent József (aug. 27.)
 KAPLONY (n Kaplonka) tr tigris G – Tigrius (jan. 12.)
 n KARALD, KARALT tr fekete menyét, vö. Sarolta, MNy 20:110 – Kordula (okt. 22.)
 KARCSA sólyomféle, G – Krescencius (dec. 29.)
 KARTAL (n Kartalka) tr sas; G, P – Akvila (júl. 8.; „sas”)
 KASSA (n Kassácska) MNy 22:5 – Három Szent Kassai vértanú (szept. 7.)
 KATAPÁN óm tisztség, W 6:183 – Kapisztrán Szent János (márc. 28.)
 KEMÉND P – Geminiánus szerémi vértanú (ápr. 6.)
 KENDE P NGy; vezér – Principius (szept. 25.; „fejedelem”)
 KESELŐD P G – Kastulus (jan. 12.)
 KEVE (n Këvike) kő P – Petrus szerémi vértanú (jan. 8.; „kőszál”)
 KÉZD MNy 31:268; VR 16: Kezed – Szent Jobb ünnepe (máj. 30.)
 KÖLCSE W 10:106, PRT 1:597 – Concessus szerémi vértanú (ápr. 9.)
 KÖLESD P – Gelásius (nov. 21.)
 KÖLPÉNY PAn, NGy – Kaluppánus (márc. 3.)
 KÖKÉND P; Konkordius (szept. 2., dec. 16.)
 KÜCSID (n Kücsike) P – Kis Boldogasszony (szept. 8.)

– L –

LATAMÁS P – Vizitáció: Sarlós Boldogasszony (júl. 2.; visitat=látogat)
 LEGÉND P – Leonides (ápr. 22.)
 LÉL PAn, NGy; lélek, lehelet – Szentlélek ünnepe: pünkösd
 n LELLE MNy 14:227 – a LéL női mása
 LENTE MNy 13:237 – Leander (febr. 27.)
 LEVÉD óm létező, P – Libius szerémi vértanú (febr. 23.)
 LÖVÖLD MNy 23:54 (=lövőke) – Bianor (júl. 10.; „nyilasférfi”)

– M –

MADACS óm madár, MNy 17:120 – Boldog Eskandélyi Mátyás hittérítő vértanú, szül. Budán (KatL okt. 8.; jún. 17.; UjMSion 1879:850)
 MADOCSA uo. – ua.
 MÁGOCS óm mag, HazO 6:375 – Maximius pannon vértanú (júl. 15.)
 MAGOD P – Frumencius (okt. 27. „gabonás”)
 MAGYARD (n Magyaraka) P – Magyarok Nagyasszonya (okt. 8.)

MAKÓ	P – Majkó szerémi vértanú (márc. 28.; UjMSion 1879:516)
MÁVOGY	óm „malevő”, P – Machutus (nov. 15.)
MEDE	P – Medárd (jan. 8.)
MELEGD	MNy 20:11 – Melkiádes (dec. 10.)
METŐ (n Metőke)	metsző P – Gyümölcsoltó Boldogasszony (márc. 25.)
MUNKÁCS	P – Szent József (márc. 19.)
– N –	
NAGYOD (n Nagyóka)	P – Nagyboldogasszony (aug. 15.)
NEGYE	P – „Négy koronázott” szerémi vértanú (nov. 8.)
NEMÉLY (n Nemélke)	P – Nemézius (júl. 18., dec 19.)
n NESTE	MNy 11:385 – Anastázia szerémi vértanú (okt. 28.; Sch)
NOMVAGY	P – Nimfánion (júl. 4.)
– NY –	
n NYÚSZ	nyuszt MNy 11:385 – Musztiola (júl. 3.; mustela=menyét)
– O –	
ÓCSÁD	PAn – Ozeás (júl. 4.)
ÓND	ó, kis, öreg; PAn – Veturius (júl. 17.; vetus=öreg)
ÓZD	P – Ozmund (dec. 4.)
– Ö –	
ÖCSÉNY (n Öcsénke)	EtSz (Ecsernél) – Germánus (máj. 12.; „fivér”)
n ÖCSE	uo. – Germána (jún. 15.; „nővér”)
ÖGYEK	igy-ügy=szent szóból, PAn – Mindszentelek (nov. 1.)
ÖLYVED	P – Akvilinus (jan. 29.; „sasszerű”)
ÖRKÉNY és ÖRKÖND	tr férfi MNy 22:6 – Agrippinus pannon vértanú (júl. 15.)
ÖRÖS, ÖRS (n Öröske)	MNy 22:6 – Örzőangyalok ünnepe (okt. 2.)
ÖSBŐ	MNy 24, PAn – Boldog Özséb pálos alapító (jan. 20.) és Özséb szerémi vértanú (ápr. 28.)
n ÖSE	P – Éva (dec. 24.)
ÖSED	P – Ádám (dec. 24.)
ÖSÖNY (n Ösönke)	P: ős – Avitus (=ösi; jan. 27.)
ÖTEMÉR, ITEMÉR	tr ütközet, G – Ottmár (nov. 16.)
ÖTÉNY (n Öténke)	P – Kvintiliánus (ápr. 13.; „ötös”)
– P –	
POZSON	MNy 15:49 – Posszidius (máj. 16.)
– S –	
SALLÓD (n Sallóka)	P – Sarlós Boldogasszony (júl. 2.)
SARKAD	Melich MNy 10:150 – Szokrates (ápr. 19.)
SÓLYOM	P – Solemnus (szept. 25.)
SOLTONY	MNy 28 – Szuithunus (júl. 2.)
SOMOGY	P – Kornélius (febr. 2., szept. 16.; cornus=som)

– SZ –

SZABOLCS	PAn – Szabbácius (szept. 19.), ill. Szabbácia szerémi vértanú (júl. 4.)
SZALÓK	PAn – Szalézi Szent Ferenc (jan. 29.)
SZATMÁR	PAn, W 2:75 – Szatur szerémi vértanú (ápr. 6.)
SZEMENY	P – Szennen (júl. 30.)
SZEMERE	PAn – Szenerót szerémi vértanú (febr. 23.)
n SZEMÖ	P – Szimforóza (júl. 18.)
SZEPES	szép MNy 25:39 – Speciózus (márc. 15.; „szép”)
n SZÉPE	uo. – ua.
SZEREDA	HazO 5:3 – Mercurius (nov. 25.; dies Mercurii=szerda)
SZÓD és SZOLNOK (n Szolnocska)	„szó” kicsinyítőkkal, MNy 21:326 – Fakundus (nov. 27.; „ékesszóló”)
SZÓLÁT (n Szólátka)	W 7:407, VR – Szalutáris (júl. 13.)
n SZOMOR	MNy 11:426 – Hétfájdalmú Szűz (szept. 15.)
SZOVÁRD, ZOVÁRD (n Zovárka)	PAn, NGy – Xavéri Szent Ferenc (dec. 3.)
SZŐD, SZŐNY	P: szőke – Rutilus két pannon vértanú (jún. 4., febr. 23.; „aranyárga”)
SZÖLLŐS (n Szöllőske)	P – Kármelhegyi Boldogasszony (júl. 16.; kármel=szőlőskert)
SZÖRÉNY	MNy 26:358 – Szeverinus, Ausztria apostola (jan. 8.)
SZŐREG	uo. – Szevér szerémi vértanú (febr. 21.; UjMSion 1879:345)
– T –	
TAKSON	tr jóllakott; MNy 23:274 – Szatur szerémi vértanú (ápr. 6.; satur=jóllakott)
TALMÁCS (n Talmácska)	MNy 17:161 – Mediatrix Omnium Gratiarum, Közbenjáró Szent Szűz ünnepe (máj. 31.)
TANÁCS	P – Jótanács Anyja (ápr. 26.)
TARCAL (n Tarcalka)	PAn – Tharázius (febr. 25.)
TARDOS (n Tardoska)	MNy 25:124 – Theodardus (szept. 10.)
TARCSA	P – Tharzicius (aug. 15.)
TAS	tr kő G, PAn – Petrus szerémi vértanú (jan. 8.; „kőszál”)
TEGE	l. Keve
n TEGZE	G P – Theogenes (jan. 26.)
TELEGD	VR 4 – Tekúza szűz (máj. 18.)
TENGERD, TENGORD (n Tengérke)	P – Tigides (febr. 3.)
TÉTÉNY (n Téténke)	P – Mária nevenapja (szept. 12.; „Tenger csillaga”, maria=tengerek)
TEVEL	tr hercegecske PAn, NGy – Szent Imre (nov. 5.)
TIVÁN, TIVÁND (n Tivánka)	MNy 25:88 – Theophilus (okt. 13.)
TOLD	tr sólyomfaj, G – Tiballus szerémi vértanú (ápr. 28.)
TOMAJ (n Tomajka)	MNy 25:124 – Theodulus (jún. 18., szept. 12.)
TORDA (n Tordácska)	MNy 23:315, 369 – Szombathelyi Boldog Tamás pálos, rendfő (Saly: Egyetemi temp. tört. 18. I.; Euchar. Értes. 1934. 4–6. sz.)
	MNy 25:124; PAn – Theodorus (jan. 7., szept. 19., nov. 9.)

TORONTÁL	tr sólyomféle, G – Terenciánus (szept. 1.)
TÖMÖRD	tr vas, G – Ferrutius vértanú (okt. 28.; ferrum=vas)
TÖMÖRKÉNY	tr vas G – Ferreolus vértanú (szept. 18.)
n TÖMÖRKE	ua – Ferreola (szept. 18.)
TÖRKED	W 5:243 – Torkvátus (máj. 15.)
TÖRTEL (n Törtelke)	tr „négy vidék(ü)”, G – Tertullinus (aug. 4.)
TURUL	G – Akvila (júl. 8., máj. 20., jan. 23.; „sas”)
– U –	
UGOCSA	onogur tr–óm–szl, MNy 14:193 – Szent Ugoccio Ricovero szervita alapító (máj. 3.)
UGOD	uo – Ubald (máj. 16.)
URAJ	úr P – Boldog Dominici János (jún. 10.; dominus=úr)
– Ü –	
ÜLLÖ, ÖLLŐ	tr fejedelem; P, NGy – Krisztus király ünnepe (okt. utolsó vasárnap), vagy Három királyok, Vízkereszt (jan. 6.)
– V –	
VADAD	P – Venancius (máj. 18.; „vadászó”)
VAGYOS	levő; P – Vitális (ápr. 28.; „eleven”)
VAJK	MNy 24:150 – Szent István király (aug. 20.)
VÁLTÓD (n Váltódka)	P – Fogolyváltó Mária, Mercedes (szept. 24.)
VÁRÓD (n Váródka)	VR, MNy 18:34 – Urváró Boldogasszony: Expectatio Partus (dec. 18.)
VASOD	P, HazO 5:3 – Vasas Szent Péter (aug. 1.)
VÉCSE	HazO 5:4, W 7:431 – Vécus vértanú (jún. 2.)
VÉNES	P – Vianney Szent János (aug. 9.)
VÉRBULCSÚ	vérbocsátó; MNy 10:428 – Szent Vér ünnepe (júl. 1.)
n VIRÁG	P – Flóra, ill. Flórus szerémi vértanú (jan. 8.)
n VIRÁGOS	P – Flóriána, ill. Floriánus szerémi vértanú (jan. 8.)
VERSÉNY	tr férfi; MNy 22:7 – Arsénus (júl. 19; „férfias”)
– Z –	
ZONGOR (n Zongorka)	G – Szinkrotas szerémi vértanú (febr. 23.)
ZOVÁRD (n Zovárka)	l. Szovárd
– ZS –	
ZSADÁNY	W 6:512, 7:90 – Sidónius (aug. 23.)
ZSOMBOR, ZOMBOR (n Zsomborka)	PAn – Szemproniánus szerémi vértanú (nov. 8.)

Jegyzet: Nem vettük fel már elterjedt ósmagyar neveinket – Aladár, Álmos, Aranka, Árpád, Béla, Elemér, Etele, Farkas, „Géza”, Gyula, Jenő, „Lehel”, Sarolta, „Töhötöm”, Zoltán, Zsolt –, mivel egy részének különféle azonosítása van, és rendezésüket a szerzetesrendsk (bencés-, ciszterciek) megegyezésétől várhatjuk, négye pedig már közismert egyeztetéssel bír (Béla – Adalbert, Gyula – Julius, Jenő – Eugenius, Sarolt – Karolina v. Charlotte) Az Ákos, Alap, Csaba, Erdőd, Ernye, Neste (nem Neszte!) és Szörény névben csak elkönyveltem a régi, részben feledésbe tűnt egyeztetést (l. Zalka: Szentek Élete).

Külön felsoroljuk még azon rég megmagyarosodott neveinket, melyek feledésbe múlva, ma többnyire idegen formájukban járnak, illetve egy és más ok javallja följújtásukat.

ANDOCS	az András régi változata. (Feljújthatnók, mint amelynek védőszentje az andocsi Szent Szűz)
n ANGYÉLA	Angela
n APALIN	Apollónia
ARDÁN	Jordánus
BERECK	Brikcius
n CICELLE	Cecília, Cécile
EHELLÖS	Aphilles
ENZSEL	Anselm
ÉZSIÁS, ÉZSAJÁS	Izaiás
GYARMÁN	Germánus
LESTÁR	Euszták
KERÉNY	Quirinus
KILLÉNY	Kilián
KÖRÖSPÉNY	Krispinus
LADOMÉR	Wladimir
OZSVÁT	Oswald
PENTELE	Pantaleon
PÓSA	a Pál régi változata: följújthatnók, mint amelynek pártfogója magyarországi Boldog Pál dömés vértanú (febr. 10.)
RÉZMÁN	Erazmus
SÜKÖSD	Sixtus
SZEVERÉD, SZÖVÖRÉD	Siegfried
TIBOLD	Theobald
VÁSZOLY	„Vazul” (ez hibás olvasat)
ZSÓTÉR	Soter

Befejezés

Ósi neveink keresztény szellemű felújításával

1) *nemzeti* ügyet szolgálnánk. Sok ősi név helynévvé lett (az alapítók neve). A velükélés tehát külföld előtt tanúskodik, hogy az illető helyek magyar alapítások, de minmagunknak is figyelmeztet, hogy mindig rájuk gondoljunk. Akit Arad, Kassa, Pozsony, Torontál, Bács, Enyed stb. névre kereszteltek, élete fogytáig közel érzi majd magát e megszállt helyekhez.

2) A kereszténységet és magyarságot még szorosabban összefűzzük majd ősmagyar-keresztény neveink útján, kivált a magyar szentek és boldogok tiszteletének növelésével. Bizonyára senki sem meri állítani, hogy eléggé ismerjük és felkaroltuk eddig ezt az ügyet! (Lásd Katolikus Szemle 1935. szeptember 1. Balanyi György cikkét.)

3) Őseink örökségét mentjük meg, a magyar középkornak (a kereszténynek!) hagyományait folytatjuk. A magyar középkorét, amelyet hősies lendületével, keresztény és magyar egyértelműségével, pálosaival és pilishegyi zárdáival, – alig néhány éve – egy lobogó magyar géniusz ébresztgetett köztünk. Ő „vette fel és szötte tovább a magyar katolikumnak ama szálait, amelyeket századokra megszakított egy súlyos magyar tragikum.” (Schütz Prohászka temetésén) s amelybe ez a kis fonál is bele szeretne fűződni.

Az Árpádkorban általános ősi neveink az Anjouk idején gyérülnek s a 15. században már csak föl-fölvillannak.

Egy idegen áradatokba fulladt, egy tatárjárás és hódoltság véres romjaiba süllyedt magyarság emléke kér itt szívbefogadást; az unokáktól-e, vagy „más faj állott a kihunyt helyére?” (Köcsey) – egyremegy most. Az Egyház nem fogja útját szegni, hisz az oltár előtt legyilkolt Búzád bánok, Mohinál halt Ugron püspökök, a Csanádok és Ecserek vére érte is folyt. S talán egy kissé értünk is, kik tőlünk szeretnők magunkat származtatni, hamar feledő utódokért.